

УДК 336.76(075.8)

О. В. Глуценко,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ: ІННОВАЦІЇ ТА ЗАГРОЗИ

Анотація Встановлено зв'язок між фінансовою безпекою та продуктами, що розроблені з використанням технологій фінансового інжинірингу. Класифіковано загрози, що виникають у зв'язку з формуванням та поширенням продуктів фінансового інжинірингу.

Ключові слова фінансовий інжиніринг, фінансова безпека, продукти фінансового інжинірингу, загрози фінансовій безпеці.

Summary Connection between financial security and products developed with the use of financial engineering technologies has been determined. Threats that arise in connection with formation and distribution of financial engineering products have been classified.

Key words: financial engineering, financial security, financial engineering products, threats to financial security.

Вступ. Парадигма сучасних фінансів створює умови для широкого поширення фінансових продуктів та послуг. Створення нових та вдосконалення тих фінансових послуг, що вже існують, стає важливою ознакою сьогодення. Діяльність розгалуженої мережі фінансових посередників потребує їх ретельного вивчення та аналізу з метою визначення тенденцій їх розвитку та пошуку шляхів вдосконалення. Функціонування ринку фінансових послуг і поширення на ньому гібридних, структурованих та інших складних фінансових інструментів вимагає його дослідження у контексті фінансової безпеки вітчизняної фінансової системи.

Ступінь вивченості проблеми у вітчизняній та російській науковій літературі не є високим. На цей час розкриттю зазначеної проблематики присвячено декілька дисертаційних досліджень, зокрема Пробоїв О. [19], Капелінського Ю. [10], Глухова М. [7] та Воробійової З. [5], проте, виходячи з тематики згаданих дисертацій, розвідки мають аспектний характер, що полягає у домінуванні застосування фінансового інжинірингу до розробки фінансових інструментів фондового ринку. Узагальнення закордонного досвіду фінансового інжинірингу здійснено у праці Личагіна М., Скотт-Квіна Б. та Суслова В. [12], а також у монографії [6], проте зазначене дослідження обмежене лише досвідом застосування гібридних продуктів банками країн ЄС. У періодичній науковій літературі останнім часом з'явилися статті Науменкової С. і Буй Т. [14], а також Ісаєва Р. [9], що підтверджують визначену тенденцію щодо проведення досліджень у річизі банківського та фондового сегментів ринку фінансових послуг.

Наразі остеронь від основних тенденцій наукових розвідок залишається вплив продуктів, що розроблені шляхом застосування фінансового інжинірингу та фінансовою безпекою суспільства. Нагальна потреба проведення такого дослідження обумовлена необхідністю усвідомлення причин, які зумовили останню світову фінансову кризу, наслідки якої й понині виявляються у фінансовій системі України.

Актуальність дослідження поширення фінансових інструментів, які є результатами фінансового інжинірингу у контексті фінансової безпеки суспільства, полягає у підвищенні ролі фінансового інжинірингу на ринку фінансових послуг, а також у якісних змінах фінансової системи. Поширення фінансових продуктів, що є результатами творчої діяльності, а не усталеною формою, яка сформувалася під впливом ринкових факторів, має бути розглянуто у якості чинника, що якісно змінює фінансову безпеку суспільства.

Метою даного дослідження є розкриття зв'язків між продуктами фінансового інжинірингу та фінансовою безпекою. У відповідності до поставленої мети необхідно виконати низку взаємопов'язаних завдань: сформувати власне визначення фінансового інжинірингу, яке дало б змогу поширити його застосування на весь спектр фінансових послуг; розкрити чинники, що становлять загрозу фінансовій безпеці, на підставі власного визначення фінансового інжинірингу; розробити заходи щодо підвищення фінансової безпеки ринку фінансових послуг та окреслити перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку.

У процесі досягнення основної мети дослідження та виконання поставлених завдань будуть використані наступні методи: порівняння при аналізі визначень фінансового інжинірингу, які є у науковій літературі; індукції та дедукції при визначенні сутнісних якостей фінансового інжинірингу задля формування власного визначення; сходження від абстрактного до конкретного при розкритті залежності між інструментами, що розроблені шляхом застосування фінансового інжинірингу та фінансовою безпекою; системний метод при розробці заходів посилення фінансової безпеки за умов поширення інноваційних фінансових продуктів на ринку фінансових послуг.

Результати. Сучасний етап розвитку фінансів характеризується бурхливим розвитком нових фінансових продуктів, що є результатами застосування методів та прийомів фінансового інжинірингу. Сучасна наукова думка не доходить до згоди щодо визначення фінансового інжинірингу.

Фінансовий інжиніринг ототожнюють з інноваціями у сфері сучасних фінансово-кредитних технологій, зокрема у праці [13] зазначається відсутність збігу поглядів науковців щодо сутності та категоріального визначення фінансового інжинірингу. У згаданій роботі під редакцією Мороза А. наводяться тлумачення Масленченкова Ю., який під фінансовим інжинірингом розуміє «фінансове забезпечення клієнта з використанням різних банківських продуктів, у тому числі власних банківських фінансових технологій і фінансових інструментів ринку, яке відповідає потребам як клієнта, так і інтересам банку» [13; с. 345]. Також приведено визначення Максимо В. Енга, який розуміє фінансовий інжиніринг як «...розвиток та творче застосування фінансових технологій для вирішення фінансових проблем та використання фінансових можливостей» [13; с. 345]. Бланк І. дає таке визначення: «Фінансовий інжиніринг – процес цілеспрямованого розроблення нових фінансових інструментів або нових схем здійснення фінансових операцій» [3; с. 359]. Мороз А. дає власне визначення: «фінансовий інжиніринг – це цілеспрямоване розроблення та реалізація нових фінансових інструментів та/або фінансових технологій, а також творчий пошук нових підходів до вирішення фінансових проблем за допомогою уже відомих фінансових інструментів та технологій» [13; с. 346].

Російська наукова думка також має певні доробки у цьому напрямку: Воробійова З., не даючи власного визначення, вважає тлумачення Капелінського Ю. вичерпним. Згаданий дослідник пропонує наступне визначення: «Сутність фінансового інжинірингу полягає у створенні нових фінансових продуктів та послуг, які використовуються фінансовими інститутами для перерозподілу грошових ресурсів, ризиків, ліквідності, доходів та інформації у відповідності з фінансовими потребами клієнтів та змінами у макро- та мікроекономічній ситуації. Таким чином, нові фінансові продукти виступають у якості елементів механізму перерозподілу фінансових ресурсів» [10; с. 18].

Незважаючи на різноманітність вищенаведених визначень, спільною рисою усіх дослідників є акцентуалізація на інноваційному характері фінансового інжинірингу. Проте слід зазначити, що жоден з дослідників не пропонує критерій новизни фінансових продуктів, або визначення рівня їх інноваційності. Така вада наведених визначень створює умови для занадто широкого та непропорційного використання терміну «фінансовий інжиніринг» та надання фінансовим інструментам статусу «продуктів фінансового інжинірингу», визначена методологічна плутанина ускладнює проведення аналізу, занадто поширюючи поле дослідження.

Дослідженням фінансових інновацій присвячена стаття Єгоричевої С., яка розкриває методологічні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках, наголошуючи на тому, що інноваційна діяльність комерційних банків «...має несистемний, дещо хаотичний характер...» [8; с. 53]. Науковець докладно розглядає інноваційний процес у банку, проте не приділяє уваги особливостям фінансового інжинірингу як специфічної інноваційної діяльності, що безпосередньо

здійснюється банками.

У роботі Кочергіна Д. досліджується вплив фінансових інновацій на діяльність центральних банків, проте фахівець звуває поле дослідження, розглядаючи лише «фінансові інновації, засновані на електронних комунікаціях і комп'ютерних технологіях...» [11; с. 6].

Застосування електронних технологій у сучасних умовах не є ознакою інноваційних фінансових продуктів, навіть традиційні банківські операції, що не містять інноваційної складової, виконуються у сучасних умовах за допомогою електронних комунікацій та комп'ютерних технологій.

Серед згаданих дослідників, визначення яких було проаналізовано, нема єдності у поглядах щодо об'єкту та предмету фінансового інжинірингу, тобто нема чіткого розуміння стосовно чого здійснюється конструювання та що є його метою і кінцевим результатом. Таке різноманіття поглядів зумовлене аспектними напрямками досліджень та відсутністю чіткого розмежування між термінами «фінансовий актив», «фінансовий інструмент», «фінансовий продукт» та «фінансова послуга».

Згідно з авторським баченням, сферою реалізації фінансового інжинірингу є ринок фінансових послуг. Така думка цілком узгоджується з поглядами Науменкової С. та Міщенко С., які віднесли фінансовий інжиніринг до особливого виду фінансових послуг [15; с. 22]. Визначення простору реалізації фінансового інжинірингу дає змогу досліджувати тенденції стосовно формування ринку фінансових послуг, визначати загальні напрями його розвитку, які неодмінно відбиватимуться й на фінансовому інжинірингу.

Наразі бурхливий розвиток ринку фінансових послуг зумовлений декількома чинниками.

По-перше, перехід до постіндустріального типу розвитку економічної системи зумовлює розбудову сфери послуг. Новий тип господарювання вимагає переходу до нематеріального виробництва, що зумовлює потребу розробки основних принципів фінансового інжинірингу як засобу формування нових послуг.

По-друге, диспропорційний розвиток фінансового сектору, який виявляється у розриві між реальним і фінансовими секторами, призводить до домінування фінансового сектору над реальним, що стає причиною зміни парадигми між причинно-наслідковими зв'язками у сучасних соціально-економічних системах. Первинну роль починають відігравати фінансові відносини, які формують «фінансову економіку» або «фінансоміку» - так у ряді наукових джерел [4, 17, 16,2] починають називати цей тип розвитку суспільної системи. У таких умовах фінансовий інжиніринг стає одним з головуючих чинників домінування фінансового сектору над сектором реальним шляхом створення нових фінансових продуктів та послуг.

По-третє, глобалізація світогосподарських зв'язків призводить до формування та активної розбудови системи світових фінансів, що набувають глобального характеру. Наслідком цього є поширення новітніх фінансово-кредитних технологій, тобто результатів застосування фінансового інжинірингу.

Наслідком впливу вищенаведених чинників є активне формування та поширення технологій віртуалізації. Вони дозволяють створювати фінансові продукти, що містять у собі віртуальну складову, шляхом застосування фінансового інжинірингу.

Проведене дослідження дає змогу встановити, що об'єктами фінансового інжинірингу є фінансові потоки у реальній та віртуальній формі, сферою реалізації яких є ринок фінансових послуг. Таке розширення об'єкту вважається необхідним, бо створення нових фінансових продуктів шляхом їх штучного конструювання є зміщенням реального та віртуального фінансових потоків та їх взаємного перетворення. Результатом застосування методів та прийомів фінансового інжинірингу є розробка фінансових продуктів – це є логічним продовженням наукових розвідок, проведених Науменковою С. та Міщенко С. Дослідниці подають таке тлумачення фінансового продукту: «Фінансовий продукт – це форма представлення фінансової послуги на ринку» [15; с. 23].

Інституційне закріплення статусу фінансового інжинірингу у нормативно-правовому забезпеченні обмежене лише загальним визначенням фінансової послуги. Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» не визначено статус фінансового інжинірингу й не віднесено до переліку основних фінансових послуг, визначений лише статус фінансової послуги. Згідно з вищезгаданим Законом «фінансова послуга - операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [18]. Визначення лише фінансової послуги у нормативно-правовій літературі значно обмежує поле дослідження та створює умови для нечіткого трактування пов'язаних категорій. Категорії «фінансовий актив», «фінансовий інструмент», «фінансова послуга» та «фінансовий продукт» повинні бути витлумачені, перш за все, з точки зору їх економічної сутності. Тлумачення названих вище категорій вимагає порівняння визначень фінансового активу у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»: «фінансові активи - кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів» [18]. Нормативно-правовий акт лише називає інструменти, які можуть бути віднесені до фінансових активів.

Іншим чином подає визначення фінансового активу Шелудько В.: «Фінансові активи є специфічними неречовими активами, які являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання певного, як правило грошового доходу у майбутньому» [24; с. 29]. Найголовнішим у сутнісних визначеннях фінансових активів є наголошення на очікуванні доходів від вкладень. Продовжуючи конкретизацію понять, можна стверджувати, що фінансові інструменти є конкретною формою реалізації фінансового активу, тобто нормативно-правове визначення більшою мірою відповідає тлумаченню фінансового інструменту.

На підставі проведених досліджень маємо запропонувати авторське визначення фінансового інжинірингу: під фінансовим інжинірингом надалі буде розумітися сукупність прийомів, методів та технологій штучного створення фінансових інструментів, фінансових послуг та фінансових продуктів з визначеними раніше якостями.

Продовжуючи усунення плутанини, необхідно розмежувати поняття «фінансовий інжиніринг» та «реінжиніринг».

Сучасний економічний словник подає таке тлумачення реінжинірингу: «реінжиніринг – 1) процес оздоровлення підприємств, фірм, компаній шляхом підйому технічних рішень на новий рівень; 2) створення принципово нових ефективних бізнес-процесів в управлінні, яких дотепер не було в організації, на підприємстві» [23]. Маємо зазначити, що фінансовий інжиніринг та реінжиніринг мають спільну рису – наявність інноваційної складової, проте фінансовий інжиніринг є створенням нових фінансових продуктів, а реінжиніринг – застосуванням існуючих до бізнес-процесів, що вже існують.

Після отримання проміжних результатів статті, які полягають у формуванні власного визначення фінансового інжинірингу та розмежування фінансового інжинірингу та реінжинірингу, необхідно дослідити чинники, що становлять загрозу фінансовій безпеці.

Перш за все, необхідно визначити якому саме рівню фінансової безпеки становить загрозу подолуге застосування продуктів, що розроблені за допомогою фінансового інжинірингу.

Фундатором ґрунтовних досліджень з питань фінансової безпеки є Барановський О. Застосуємо класифікацію загроз фінансовій безпеці, що розроблена згаданим вище науковцем, для визначення рівня загроз від продуктів, які розроблені завдяки застосуванню фінансового інжинірингу [1; с. 59].

Першою класифікаційною ознакою загроз фінансовій безпеці є відношення до об'єкта або суб'єкта. Вирізняють внутрішні, зовнішні, транснаціональні та глобальні загрози. У залежності від рівня ринку, на якому розповсюджуються та обертаються продукти фінансового інжинірингу, можуть бути задіяні усі види загроз. Яскравим прикладом може слугувати гучне банкрутство Lehman Brothers – банку з понад 150-річною історією під час фінансової кризи, – яке сколихнуло не тільки фондовий ринок США, а й луною відбилося на усіх крупних фондових біржах світу.

Хвиля банкрутств банків розпочалася з Bear Sterns – одного з ведучих інвестиційних банків США, а поглинання (замість об'яви про банкрутство) Merrill Lynch стало одним з індикаторів закінчення гострої фази кризи та було сприйнято ринком як позитивний сигнал. Основним чинником банкрутства банків стала наявність у активах банків «токсичного сміття» - деривативів, які були емітовані під проблемні іпотечні папери.

Другою класифікаційною ознакою є реальність загроз фінансовій безпеці. До цієї ознаки відносять загрози, що існують, загрози, що лише формуються, потенційні, очікувані та примарні.

Поширення продуктів фінансового інжинірингу, які якісно змінюють ризики, змішуючи та переносючи їх на інвесторів, становлять реальну загрозу, яка буде лише збільшуватися, разом зі збільшенням кількості якісно нових фінансових інструментів та охопленням ними усіх секторів ринку фінансових послуг. Таким чином, можемо встановити, що загрози фінансовій безпеці є реальними, і з часом лише збільшуються.

Третьою класифікаційною ознакою є стійкість загрози. Високремлюють постійні, раптові, миттєві та прогнозовані загрози. Фінансові продукти, які створені шляхом застосування фінансового інжинірингу, розробляються з певними характеристиками щодо їх очікуваної ліквідності, тому вони швидко розповсюджуються на фінансових ринках, осідаючи в інвестиційних портфелях покупців. Поширення штучних фінансових інструментів в умовах фінансової економіки генерує постійну загрозу формування «кредитних бульбашок» (credit bubble) – це доведено у роботах Смірнова О.Д. [20, 21, 22]. У відповідності до встановлених положень маємо визначити, що на тлі постійної загрози формування «кредитної бульбашки» виникають раптові загрози її розриву. Особливістю стійкості загроз фінансовій безпеці з боку продуктів фінансового інжинірингу є їх одночасна постійність й непередбачуваність. Постійність виявляється у тривалості збільшенні надлишкової ліквідності та, як наслідок, формуванні «кредитних бульбашок». Раптовість – у непередбачуваності часу, коли лусне бульбашка та потоки фінансових активів перетворяться у нічим не підкріплені зобов'язання. Прогнозованість загроз є частковою у межах досить широкого релевантного діапазону.

Четвертою класифікаційною ознакою є тривалість загрози. Вирізняють тривалі й швидкоплинні загрози. Формування «кредитних бульбашок» є результатом поширення продуктів фінансового інжинірингу. Загроза фінансової кризи є тривалою, проте гостра фаза кризи – швидкоплинна, також тривалим є подолання

наслідків фінансової кризи реальним сектором економіки.

П'ятою класифікаційною ознакою загроз є термін її дії. За цією ознакою виділяють довгострокові, середньострокові, короткострокові, поточні, тимчасові та постійні загрози фінансовій безпеці. Створення нових фінансових продуктів, які містять у собі віртуальну складову, можемо віднести до довгострокової загрози, на підрунті якої формуються загрози середньострокові, що полягають у появі «кредитних бульбашок». У короткостроковому періоді існує загроза розриву бульбашки й витоку віртуальної надлишкової ліквідності на фінансові ринки і ринки реального сектору.

До постійних загроз необхідно віднести збільшення віртуального фіктивного капіталу у фінансових продуктах. Сама по собі наявність віртуального капіталу не може становити загрозу фінансовій безпеці. Генерує ризики перехід капіталу з віртуальної форми у реальну.

Шостим принципом класифікації є ознака, яка диференціює загрози фінансовій безпеці у залежності від стадії: виникаючі, затухаючі, ті, що розвиваються та ті, що загострюються. Можемо визначити загрозу з боку продуктів фінансового інжинірингу, цей тип загрози набуватиме домінуючого характеру. З поширенням продуктів фінансового інжинірингу збільшується загроза їх деструктивного впливу на фінансові ринки. Фінансовий інжиніринг охоплює не тільки фондовий ринок, а й ринки банківських та страхових послуг – тобто зростає загроза поширення кризових явищ на інші сектори ринку фінансових послуг.

Сьоомою класифікаційною ознакою загроз фінансовій безпеці є характер впливу, за яким вирізняють прямі, безпосередні, опосередковані та домінуючі загрози. За названою вище класифікаційною ознакою продукти фінансового інжинірингу становлять опосередковані загрози, які викликані змінами характеру ліквідності й ризику на фінансових ринках. З часом, при поширенні продуктів фінансового інжинірингу, цей тип загрози набуватиме домінуючого характеру.

Восьмою класифікаційною ознакою є зумовленість. Вирізняють загрози, інспіровані загальною соціально-економічною кризою, та специфічні. В умовах фінансової економіки фінансовий сектор починає домінувати над реальним сектором. Загрози виникають у фінансовому секторі – їх генерують штучно сконструйовані фінансові продукти, потім вони поширюються у реальний сектор, втягуючи його у кризу. Специфічні загрози фінансового інжинірингу здатні інспірувати кризові явища у інших секторах економічної системи.

Дев'ятою ознакою, за якою класифікуються загрози фінансовій безпеці, є ступінь небезпеки, за яким вирізняють: особливо небезпечні, небезпечні, підвищені, близькі до межі та надлишкові загрози.

За цим критерієм можемо визначити ступінь небезпеки продуктів, що були розроблені за допомогою фінансового інжинірингу до підвищеного рівня, який з часом, без належного відбору державою фінансових технологій, буде лише підвищуватися.

Десятою класифікаційною ознакою є значущість загроз фінансовій безпеці. Розрізняють найбільш суттєві, суттєві, мало суттєві й несуттєві типи загроз.

Фінансові інструменти, що розроблені штучно, завдяки їх конструюванню методами фінансового інжинірингу вже стали чинником, який спровокував останню глобальну фінансову кризу, тому їх слід віднести до суттєвих загроз фінансовій безпеці. При відсутності системи належного аналізу та випереджальної діагностики майбутніх загроз від нових продуктів значущість відповідного типу загроз буде зростати.

Одинадцятю класифікаційною ознакою є критерій, за яким поділяють загрози в залежності від масштабів впливу. Відповідно до цієї класифікаційної ознаки вирізняють загальнонаціональні, локальні, індивідуальні та групові типи загроз.

Фінансові ринки наразі швидко глобалізуються, рух міграційного капіталу, потоки фінансових активів, що сформовані за рахунок продуктів фінансового інжинірингу, швидко перетворюють загрози фінансовій безпеці у загальнонаціональні та глобальні.

Дванадцятим видом загроз фінансовій безпеці, згідно з класифікацією О. Барановського, є ставлення до загроз. У залежності від класифікаційного критерію відокремлюють об'єктивні, суб'єктивні та об'єктивно-суб'єктивні загрози. За авторським баченням, загрози з боку інструментів фінансового інжинірингу становлять об'єктивно-суб'єктивні загрози. Об'єктивний бік загрози полягає у можливості штучних інструментів становити загрозу фінансовій безпеці шляхом перерозподілу ризиків за рахунок реалізації віртуального капіталу. Суб'єктивний бік загрози полягає у визнанні ліквідності інструментів фінансового інжинірингу як інституційної категорії. Ліквідність як здатність фінансового активу продаватися швидко й за раніше визначеною ціною залежить від суб'єктивного сприйняття надійності інструментів. Як продемонстрував досвід останньої фінансової кризи, визначення надійності фінансових інструментів - складний і непрозорий процес, який здійснювався рейтинговими агенціями. На підставі наведеного вище можемо стверджувати, що загрози фінансовій безпеці мають бути класифіковані за об'єктивно-суб'єктивним типом.

Тринадцятю класифікаційною ознакою є характер спрямування, за яким розрізняють прямі й непрямі загрози. Поширення на ринку продуктів фінансового інжинірингу здатне генерувати як прямі загрози, до яких відносяться ризики неплатоспроможності емітента, зниження їх ринкової вартості, так і непрямі, що полягають у збільшенні загального ринкового ризику та невизначеності.

Чотирнадцятю ознакою, за якою класифікуються загрози фінансовій безпеці, є їх поділ у залежності від виду. Вони бувають внутрішньоекономічні, зовнішньоекономічні, соціально-політичні, техногенні, природні, управлінсько-правові, антропогенні. Загрози від продуктів фінансового інжинірингу можна віднести до внутрішньоекономічних (тих, що генеровані на національних фінансових ринках) та зовнішньоекономічних (тих, які сформовані на глобальних фінансових ринках).

П'ятнадцятю ознакою, за якою класифікують загрози фінансовій безпеці, є повторюваність. Загрози поділяють на традиційні й нові. Загрози, що формуються продуктами фінансового інжинірингу, необхідно віднести до нових загроз.

Шістнадцятю ознакою, за якою розрізняють загрози фінансовій безпеці, є вірогідність їх виникнення. Розрізняють вірогідні, маловірогідні, досить вірогідні, цілком вірогідні й невірогідні типи загроз. Ми відносимо загрози, які походять від продуктів фінансового інжинірингу, до вірогідних – остання фінансова криза є доказом того, що нові фінансові продукти, які розроблені за допомогою фінансового інжинірингу, здатні спровокувати кризові явища в економіці.

Сімнадцятю класифікаційною ознакою загроз залежить від характеру з'явлення. Загрози поділяються на паралельні, конфронтаційні, розбіжні, спільні. Продукти фінансового інжинірингу здатні формувати паралельні загрози, що накопичуються у сфері віртуального капіталу. Ці загрози діють паралельно з іншими ризиками та загрозами фінансового ринку. У момент переходу капіталу з віртуальної форми у реальну паралельні загрози зливаються з загрозами фінансового ринку, формуючи спільні ризики.

Вісімнадцятю, останньою, ознакою, за якою класифікують загрози фінансовій безпеці, є ступінь їх реалізації. Розрізняють нереалізовані, частково реалізовані та реалізовані загрози. На наш погляд, загрози фінансовій безпеці, що були спричинені продуктами фінансового інжинірингу, лише частково реалізувалися. Наслідки негативних явищ могли б бути значно більшими, якби нові фінансові продукти були б більше поширені.

Захист фінансової безпеки від загроз, що пов'язані з поширенням продуктів фінансового інжинірингу, повинен ґрунтуватися на системі попереджуючої діагностики загроз та ризиків новітніх фінансових інструментів.

Висновки. Наукові розробки дали змогу встановити зв'язок між фінансовою безпекою та продуктами, що розроблені з використанням технологій фінансового інжинірингу, а також класифікувати загрози, що виникають у зв'язку з формуванням та поширенням продуктів фінансового інжинірингу. Проведені дослідження дають змогу встановити, що мета статті досягнута, а поставлені завдання – виконані.

Проведено теоретичне узагальнення та вирішення актуального наукового завдання, що полягає в розкритті сутності фінансового інжинірингу як особливої інноваційної діяльності у сфері створення нових фінансових продуктів, виявів загроз фінансовій безпеці та виробленні пропозицій щодо зменшення загроз, які створюються продуктами фінансового інжинірингу.

У дослідженні були отримані наступні наукові результати:

1. Удосконалено визначення фінансового інжинірингу шляхом його розкриття як сукупності інноваційних прийомів, методів та технологій штучного створення фінансових інструментів, послуг та продуктів з визначеними раніше якостями.

Інноваційна діяльність у сфері розробки нових фінансово-кредитних технологій та продуктів вимагає дослідження сутності фінансового інжинірингу в сучасних умовах постіндустріальної економіки, поширення штучно розроблених продуктів з запланованими властивостями, змінює фінансові ринки, додаючи їм невизначеності.

2. Подальшого розвитку дістала класифікація загроз фінансовій безпеці шляхом типологізації загроз, що створені продуктами фінансового інжинірингу.

Штучно розроблені фінансові інструменти здатні становити загрози фінансовій безпеці суспільства. Розуміння типів та ознак загроз здатне формувати дієві бар'єри на шляху поширення й збільшення ризиків.

3. Перспективи подальших наукових розвідок. Розробка системи інноваційних, фільтрів, за допомогою яких можливо визначити чи є фінансовий продукт дійсно новим, а також ступінь його новизни, – є одним з перспективних векторів досліджень в даному напрямку. Нові фінансові інструменти, що є продуктами фінансового інжинірингу, мають бути проаналізовані за допомогою інноваційних фільтрів, що дало б змогу довести їх інноваційність, а також визначити характер розвитку інновацій.

Література:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.
2. Белоліпецький В. Финансовая экономика: концептуальные основы и механизм реализации / В. Г. Белоліпецький // Философия хозяйства. — 2000. — № 1. — С. 58—85.
3. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 1998. — 481 с.
4. Бузгалин А. В. Кризис – 2008: виртуальный фиктивный капитал и альтернативы его безконтрольному развитию / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов // Философия хозяйства. — 2008. — № 6. — С. 19-27.
5. Вороб'єва З. А. Финансовый инжиниринг на рынке корпоративных облигаций : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Вороб'єва Зоя Александровна. — Москва, 2004. — 305 с.
6. Гібридний капітал банку: світовий досвід, перспективи впровадження в Україні : науково-аналітичні матеріали / В. І. Міщенко, В. В. Крилова, В. В. Салтинський, О. Г. Приходько. — К. : Нац. банк України, Центр наукових досліджень. — 2009. — Вип. 13. — 180 с.
7. Глухов М. Ю. Структурированные финансовые продукты в системе финансового инжиниринга : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Глухов Михаил Юрьевич. — Москва, 2007. — 211 с.
8. Сторичева С. Методологічні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Сторичева // Вісн. Нац. банку України. — 2011. — № 1. — С. 53—57.
9. Ісаєв Р. Методика розробки нових банківських продуктів / Р. Ісаєв // Фінансовий ринок України. — 2011. — № 1. — С. 8—11.
10. Капелінський Ю. И. Финансовый инжиниринг с использованием ценных бумаг : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Капелінський Юрий Игоревич. — Москва, 1998. — 129 с.
11. Кочергін Д. А. Вплив фінансових інновацій на діяльність центральних банків / Д. А. Кочергін // Фінансовий ринок України. — 2011. — № 3. — С. 6—8.
12. Лычагин М. В. Финансовые инновации: Зарубежный опыт/ М. В. Лычагин, Скотт Квин, В. И. Суслов [и др.] ; отв. ред. М. В. Лычагин, В. И. Суслов. — Новосибирск : Наука, Сиб. предприятие РАН, 1997. — 160с.
13. Мороз А. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2000. — 384 с.
14. Науменкова С. В. Використання структурованих цінних паперів для фінансування корпорацій в Україні / С. В. Науменкова, Т. Г. Буй // Фінанси України. — 2010. — № 2. — С. 89—101.
15. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. // С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. — К. : Знання, 2010. — 532 с.
16. Неклеса А. И. Финансовый мир: реальные следствия виртуальных стратегий / А. И. Неклеса // Философия хозяйства. — 1999. — № 2. — С. 52—60.
17. Осипов Ю. М. Финансовая экономика как высшая форма бытия экономики / Ю. М. Осипов // Философия хозяйства. — 2000. — № 2. — С. 8—15.
18. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 01.01.2011 N 2756-VI (2756-17) [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14> — Загол. з екрану.
19. Пробоїв О. А. Формування та нарощування стратегічного потенціалу підприємств інструментами фінансового інжинірингу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : спец. 08.01.04 «Економіка та управління підприємствами (переробна промисловість)» / Пробоїв Ольга Анатоліївна. — Донецьк, 2008. — 20 с.
20. Смирнов А. Кредитный «пузырь» и перколяция финансового рынка / А. Смирнов // Вопросы экономики. — 2008. — № 10. — С. 4—31.
21. Смирнов А. Д. Макрофинансы I: методология моделирования пузырей и кризисов / А. Д. Смирнов // Экон. журнал ВШЭ. — 2010. — № 3. — С. 275—310.
22. Смирнов А. Д. Макрофинансы II: модель пузырей и кризисов / А. Д. Смирнов // Экон. журнал ВШЭ. — 2010. — № 4. — С. 401—439.
23. Современный экономический словарь [Электронный ресурс] // Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru/~книги/Экономический%20словарь/Реинжиниринг/> — Загл. с экрана.
24. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навч. посіб / В. М. Шелудько. — К. : Знання-Прес, 2002. — 535 с.

Стаття надійшла до редакції 4 травня 2011 року.

ТОВ "ДКС Центр"